
BİTMEYEN HASRET-AHISKA

Yrd. Doç. Dr. Hanzade GÜZELOĞLU*

Öz

“Vatansız bir halk” olarak bilinen Ahıska Türkleri 1944 sürgününden beri ata yurtları olan Ahıska’dan başka yerlerde hayatlarını sürdürmektedir. Vatandan ayrı 72 yıldır süren bu sürgün hayatı hiçbir zaman onlara öz vatanlarını unutturmadı. Onlar, ata yurda duyulan bu hasreti, vatan hatırasını dillerinde, yaşattıkları folklorda, örf-adetlerinde canlı tutup, gittikleri her yerde beraberinde götürmektedirler. Ne yazık ki, sürgün üstüne sürgün yaşayan Ahıska Türklerinin dramını, sorunlarını günümüzde pek az insan bilmektedir. Kaldı ki, her şeye rağmen Türk kimliğini gururla taşıyan ve yaşayan bu halk yeterince, layık olduğu gibi tanınmıyor. Stalin döneminde sürgüne uğramış Türk halkları arasında sadece Ahıska Türkleri geri yurtlarına dönemedi. Günümüzde Ahıska Türkleri, Ahıska’nın sınırlarına dâhil olduğu Gürcistan tarafından Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşü ile ilgili gerekli girişimlerin ve verilen sözlerin hala hayata geçirilmesini beklemektedir. Bu yazıda, günümüzde dünyanın dört bir tarafına savrulan Ahıskalıların dramı, onların kültürleri, Ahıska ile ilgili hatıraları, vatan hasreti, vatana dönüş meselesi ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ahıska, Ahıska Türkleri, sürgün, vatan, Ahıska Türklerinin kültürü, örf-adetleri, Ahıska sorunu

Abstract

Ahıska Turks are been known as “homelandless people” since big deportation from their homeland Ahıska in 1944. Today they live sparsely in different countries.

---

* ARÜ İnsani Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi

Nevertheless being fair from homeland during 70 years can not make them forget the homeland. Ahıska Turks still keep alive the nostalgia of homeland in their language, folklore and traditions and bearing it wherever they go. Unfortunately, so few people know about the tragedy and problem of Ahıska Turks, who had to live many deportation. For all that, those people caring and living honestly their Turkish identity, are not been known as they deserved. Among the people, who forced to deportation from their homeland in Stalin's period, only Ahıska Turks can not return to homeland. Today Ahıska Turks are waiting for implement the necessities and promises given by Georgia, in which Ahıska land included. In this paper, the drama of Ahıska Turks, their culture, memories, nostalgia of Ahıska and point of returning to homeland nowadays are taken on.

Key words: Ahıska, Ahıska Turks, deportation, homeland, culture and traditions of Ahıska Turks, the problem of Ahıska Turks

BİTMEYEN HASRET -AHISKA

*Ahıska kalesi yüksekten bakar
Kür nehri, Ahıskam, içinden akar
Senin garipliğın içimi yakar
Damarlarda akan kanımsın benim
Ahıskam, Ahıskam, Ahıskam benim...*

Ahıska... 2700 yıllık kadim bir Türk yurdu. Nice savaşlar gören, tarih boyunca defalarca el değıştiren Kafkasya'nın kilit noktası. Bağrından nice aşıklar çıkaran bir aşıklar diyarı. Dede Korkut hikâyelerinde "Ak-sıka", Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde adından söz edilen Kafkasya'da bir Türk yurdu ...

Ahıska... Yıllardır yetim kalmış bir Türk toprağı. İnsanlık tarihinin kara sayfalarında yer alan bir kış gecesi evlatları bağrından sökülüp alınan ve ölüm, hastalık, ızdırıp dolu bir yolculuğa çıkarılan; sonrasında metruk bırakılan, evlatlarının arkasından ağlayan, şimdilerde içinde Türk olmayan kadim bir Türk yurdu...

"Vatansız" olarak adlandırılan bir halkın, uğruna yanık mahnılar söylediğı, hasretine dayanamadığı, hatırasını, kokusunu gittiğı yere beraberinde götürdüğü, "vatanım" dediğı, fakat bir türlü kavuşamadığı, dünyanın dört bir tarafına savrulduğu, boynu bükük mazlum bir yetim gibi, hasretiyle yandığı, ama hiç unutamadığı ata yurdu olan Ahıska...

İnsan için yapılabilecek en büyük zulüm vatanından koparılıp bir daha ona kavuşamamak. Yavruyu annesinden koparır gibi ikisi için de acıların, ızdırapların, haksızlıkların en büyüğüdür. Sürgün, gözyaşı, çile, vatan hasreti vb. insanoğlunun tababileceği, görebileceği, yaşayabileceği en büyük acılar Ahıska Türklerinin kaderiyle beraber adeta özdeşleşmiştir.

Hayat, Ahıskalılar için sürgün öncesi ve sürgün sonrası olarak ikiye bölünmektedir.

Sürgün öncesi de çeşitli zulümlere, acılara şahit olan bu topraklarda yine de gerçek, öz vatanda mutlu bir hayat tablosu vardı. Bu tablo, sürgün sonrası Ahıskalılar için sadece özlenen tatlı bir hatıra, ulaşılması mümkün olmayan, geri getirilemeyen ve geçmişte kalan bir hayat oldu. Öyle bir hayat ki, yemyeşil ovalar, tepeler, dağlarda tabiatla iç içe, şakırdayan taze suları, cıvıldaayan kuşları, temiz havası, şifalı bitkileri, akan suları ile beraber bağrıışan çocuk sesleri, meleyen koyunları, itişen inekleri, etrafa yayılan süt kokuları eşliğinde akıp giden bir hayat. Büyüklerimizin söylediği, hep Ahıska kokan o mahnıları, türküleri, ağıtları, eketleri, masalları dinlerken gözümüzün önüne işte böyle bir tablo gelir. Bir Ahıskalı evladı olarak küçükken bunları söylerken neden ninemizin gözleri dolardı pek anlamazdık, ama büyüdükçe onun ne yaşadıklarını daha iyi anlamaya başladık.

Bilindiği gibi, Ahıska Türkleri, II. Dünya savaşı sonlarında 1944 yılının soğuk bir Kasım gecesinde silahlı askerler tarafından kapıları çalınarak evden çıkarılan, yük kamyonlarına doluşturulup tren istasyonuna taşınan ve orada hayvan taşıyan vagonlara bindirilip haftalar sürecek ölüm yolculuğuna çıkarılan, kısaca vatanlarından koparılıp sürgüne gönderilen, 70 yıldan fazladır sürgün çilesi bitmeyen masum bir Türk topluluğudur. Ahıska Türklerinin sürgün edilmelerinin tek nedeni Türk olmaları, Türkiye'ye yakın olmaları, kadimden beri yaşadıkları Ahıska bölgesinin de Türkiye'ye yakın olmasıydı. İkinci dünya savaşı sırasında (savaşın son yıllarında) vatan uğruna cephede savaşan Ahıskalı erkekler, eve dönemedi, vatan yolundayken sürgün haberini alıp Orta Asya yollarına koyuldular, ailelerini aradılar. Kimi gazi, kimi şehit, Ahıskalı evlatların ödülü bu oldu. Savaşta aldıkları yaralardan daha da acı, onlar için kanatan bir durumdu bu. Uğruna savaşttıkları vatan ellerinden alınmış, aileleri darmadağın edilmiş Orta Asya bozkırlarına sürülmüştü.

Bu zorlu sürgünün çileli şartlarında yolda ölen Ahıska Türkü'nün sayısı II. Dünya savaşında ölen Ahıskalılarla aynıdır. Uzun yıllar Sovyetlerdeki "demir perde" arkasında bu sürgün duyulmadı, duyurulmadı. Ancak 1968 yılında Saatli ve Tiflis'te

Ahıska Türklerinin liderleri olan Enver Odabaşev ve Ellaz İzzetov tarafından düzenlenen miting sayesinde Batı dünyası bundan haberdar oldu.¹

1989 yılında Özbekistan'ın Fergana bölgesinde yaşanan facia ile ikinci bir sürgün yaşayan Ahıska Türkleri Sovyetler coğrafyasında inanılmaz acılar çekmişlerdir. Rusya Federasyonu'nun Rostov ve Krasnodar bölgelerinde uzun yıllar kimliksiz yaşam mücadelesi vermişlerdir. 2004 yılında buradaki 16 bin civarında Ahıska Türkü Amerika'ya göç ettirilmiştir. Bu da Ahıska Türkleri'nin 1944 yılından sonraki üçüncü sürgünü olmuştur.

Suçsuz yere sürülen bu halkın ızdırabı, acıları hala bitmedi. Sonbahar yaprakları gibi oradan oraya savrulan bu insanlar bugüne kadar her şeye rağmen millî kültürlerine, din, dil, örf adetlerine sınımsız bağlı olarak yaşadılar. Ne yazık ki, Türklüğüne bu denli sadık sarılmış bir halkın yaşadıkları, uğradıkları haksızlıklar dünyaca yeterince bilinmemektedir. Özellikle kendilerine yakın gördükleri, vatana yakın diye kurtuluş yeri olarak gördükleri Türkiye'de de onları yeterince tanımıyorlar.

1944'den beri kaderine gariplik düşen Ahıskalı, nerede iyi bir davranış görse orada tutunmaya, ocağını tüttürmeye, sığınmaya çalışmıştır. Neresi kendi vatanına benziyorsa orayı mesken tutmuştur.

Ahıska Türklerinin vatan hasretini gittikleri yerde yaptıkları evlerin tipinde de görmek mümkündür. Onlar, hayata yeniden tutunmaya çalıştıkları topraklarda vatan da yaptıkları işleri, el işlerini, halı dokumacılığını vb. hep devam ettirdiler. Yaptıkları halı, kilim, ördükleri çorap, giysi, yoğurdukları kete, feseli, bişi hamurlarında, düğün-toy şölenlerinde, söyledikleri mahnı, masal, eket, efsanelerde hep aynı motifler, vatanı hatırlatan çizgiler var. Bugün vatan hatırası, vatan yadigarı olarak taşıdıkları *Ahıskalı*, *Büyükahıska*, *Ocaklı*, *Uravelli* gibi soyad ve isimlerde de bunu görmek mümkündür.

Yine Ahıska'daki iklim ve tabiat şartlarına uygun olarak verilen ay adları da sadece onlara özgü olup Ahıska hatırasıdır ve eski Türk 12 hayvanlı takviminden izler taşımaktadır. Aynı zamanda bu adlar Ahıskalıların eskiden beri hayvancılık, bağcılık, çobancılıkla uğraştıklarını da göstermektedir. *Zemeşeri*, *Qüçük*, *Mard*, *Avril*, *Mayis*, *Kirez*, *Biçin*, *Oraq*, *Harman*, *Şarab*, *Qoç*, *Qaraqış*.²

Vatanla ilgili her hatıra Ahıskalılar için kutsaldır. Vatanın her şeyi onlar için kıymetlidir. Sürgünü yaşamış Ahıskalılardan biri olarak Kazakistan'ın Kentav şehrinde yaşamış ve ömrünü tamamlamış rahmetli Güllü Hala vatanla ilgili hatıralarında şöyle

1 Bkz.: A. Piriyeve, S. Piriyeve, *Ata Yurdum Ahıska*, Bakü 2001, S. 31.

2 Bkz.: A. Piriyeve, S. Piriyeve, *Ata Yurdum Ahıska*, Bakü 2001, S. 21.

derdi: “Vatanın havası suyu başka idi. Orada yaralarımızı bulak suyuyla yıkadığımızda, bitkilerden çeşitli merhem yapıp sürdürdüğümüzde yaralarımız tez zamanda iyileşirdi. Oranın her bir bitkisi çeşitli hastalıklara iyi gelirdi. Merhem yerine sarardık.”

“Vatansız halk” olarak adlandırılan Ahıska Türkleri sürgünde artık dördüncü kuşak olarak yaşamaktadır. Dört nesildir Ahıska çocukları aynı acıları, bir önceki kuşaktan miras olarak devralmaktadır. Dört nesildir gurbette doğup, yaşayıp ölenler hep aynı hasretle yanmaktadır-vatan hasreti... Sürgüne uğramış ve hâlâ hayatta olan insanların sayısı artık parmakla sayılabilecek kadar az kalmıştır. Dünyaya Ahıska’da gelen bu insanların birçoğu gözlerini gurbet ellerde, Ahıska’ya kavuşma isteğinin gerçekleşmediği bir zamanda yummaktadır. Gurbette doğup gurbette ölen, dedelerinin toprağını hiç göremeyen Ahıskalılar da çok. Bundan sonraki nesillerin kaderi de budur.

Sovyetler Birliğinde Stalin zulmüne uğramış, vatanlarından sürülmüş diğer topluluklara olduğu gibi Ahıska Türklerine de hakları iade edildi, fakat vatana dönüş yolları bir türlü açılmadı. Dünyada 72 yıldır “tek vatansız halk” olarak bilinen Ahıska Türklerinin vatana dönüşleri sağlanmalıdır. Soy ve kan birliği olan Türkiye, bu konuda uluslararası arenada girişimde bulunup Gürcistan hükümetinden Ahıskalıların vatanlarına dönüşünü isteyebilir. Bu insanların acısını dindirecek tek çare- vatan hasretinin son bulmasıdır. Bu uğurda söylenenler artık icraata dökülmelidir. İnsanlık tarihinde yaşanan ve hâlâ da yaşanmaya devam eden bu acıya çok geç de olsa artık son verilmelidir. Bu bir nebze onların yaralarını saracaktır, acılarını dindirecektir.

Bilindiği gibi, sürgün sırasında götürüldükleri yerlerde de 12 yıl süren sıkı bir denetim altındaki iskan rejiminden sonra Ahıskalıların 1957 ve 1966 yıllarında örgütlenerek başlattıkları vatana dönüş mücadelesi halen devam etmektedir.

Bugün onlarca ülkede dağılmış bir şekilde yaşayan Ahıska Türkleri buralarda kendi sivil toplum örgütlerini kurarak vatana dönüş mücadelesini vermektedir. En son olarak 2010 yılında merkezi Ankara’da olan Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB) çatısı altında toplanmıştır.³

Ahıskalıların vatana dönüş konusu, Gürcistan’ın Avrupa Konseyi üyeliği bağlamında ele alınmıştır. Gürcistan 29 Nisan 1999’da Avrupa Konseyi’ne üye olmuş ve Ahıska Türklerinin Gürcistan toplumuyla entegrasyonu ve anavatanlarına dönme-lerine izin veren hukuki bir çerçeveyi kabul edeceğini ve ayrıca, Ahıska Türklerine

3 *Bizim Ahıska*, Üç Aylık Kültür Dergisi, Sayı: 22, Bahar 2011, S. 56.

Gürcistan vatandaşlığını elde etme hakkı tanıyacağını Avrupa Konseyi'ne giriş şartı olarak kabul etmiştir. Nitekim, Gürcistan'ın üyelik sürecinde vermiş olduğu sözler Ahıska Türklerinin sorununu çözecek boyuttadır. Yeter ki Gürcistan bu taahhütlerinin arkasında dursun. Zaten bu taahhütler, uluslararası hukuk açısından kendisini bağlayıcıdır. Diğer taraftan, Gürcistan'ın yükümlülüğünü yerine getirmesi için başta Türkiye olmak üzere Avrupa Konseyi üyesi devletler nezdinde girişimde bulunulmalıdır. Farklı ülkelerde yaşamak zorunda olan Ahıskalıların sosyal, ekonomik, kültürel ve eğitsel sorunlarının çözümü için ilgili devletler nezdinde girişimler yapılmalıdır.⁴

Sonuç

72 yıl önce suçsuz yere sürülen Ahıska Türkleri vatan hasretiyle dünyanın dört bir tarafına dağılmış ve uzun süredir yaşam mücadelesi vermektedir. “Vatansız” bir Türk topluluğu olarak bilinen Ahıska Türklerinin vatan olarak gördükleri Türkiye'ye kendi çaba ve imkânlarıyla gelip yerleşmeleri bir çözüm gibi görülse de, ikamet ve vatandaşlık konusunda karşılaştıkları sıkıntılar bilinen bir gerçektir. Türkiye hükümeti bu konuda almış olduğu 2.7.1992 tarihli 3835 sayılı “Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânı” kanunu yürürlüğe koymalıdır.

Özbeöz Türk olan ve Türklüklerine bu denli sınımsız sarılmış, tüm olumsuzluklara rağmen kültür ve örf adetlerini yaşatan bu Türk topluluğun vatan hasretine, acı ve çilesine son verilmeli, sürgünde verdikleri vatana dönüş mücadelesine ses verilmelidir. Onların ata yurdu olan vatan Ahıska'ya geri dönüşü sağlamayı taahhüt eden Gürcistan nezdinde gerekli girişimler yapmak Türkiye'ye düşmektedir. Yıllardır vatan hasreti yaşayan bu insanların Ahıska'ya geri dönmeleri orayı da canlandıracaktır.

Ahıska Türklerinin vatan hasreti ve vatana dönüş mücadelesi konusuna hasredilen bu yazımızı iki şiirle bitirmek istiyoruz:

4 www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/pdf, S. 283.

AHISKALI

*Öz vatanın bağrından koparıldı
Gözyaşı, ızdırıp, acı dinmedi
Kanatları kırık kuşlar misali
Uçmaya hasret kaldı Ahıskalı.*

*Kazak eli, Sibirya, Özbekistan,
Rusya, Ukrayna, Kırgızistan
Hepsini zamanla edindi vatan
Öz yurduna uzak kaldı Ahıskalı.*

*“Öz yurduma yakın” diyip Türkiye’de,
“Bize ohşer” diye Azerbaycan’da,
Şimdi de çaresiz Amerika’da
Yurt arayıp durur Ahıskalı.*

*Adını duyan var, duymayan da,
Adından başkası kaldı vatanda*

*Yüreği çok yandı hasret odunda
Yad ellerde vatansız kaldı Ahıskalı.*

*44’te dikilen sürgün libası
Bir daha eğninden çıkmadı
70 yıldır gariip yüzü gülmedi
Toy libasını giyemedi Ahıskalı.*

*Sürgün üstüne sürgünler gördü,
Yuvasız kuşlar misali durmadan göçtü;
Ata yurdundan uzakta atalarını gömdü
Vatanın bağrına yatamadı Ahıskalı.*

*Doğduğu ana bağrını, sılayı,
Vatan toprağının her karışını
Havası suyu temiz Ahıska’yı
Koklamaya hasret kaldı Ahıskalı...*

(Ardahan- Temmuz, 2013)

Kelimeler:

od-ateş

ohşer-benziyor

libas-elbise, giysi

toy-düğün

eğninden-üstünden

AHISKA

*Ahıska bir güldür bilene
İstanbul kilididir tarihte
Kara günler yazılmıştır bahtına
Evlatsız kalmıştır bir kış gününde.*

*Elleri hamur kokan analardan
Davarları otlayan çocuklardan
İçinde cıvıldaayan Türk varlığından
Mahrum kalmıştır Ahıska hepsinden.*

*Gözü yaşlı analar yaşlı kaldı
Vagonlarda çoluk çocuk ağlaştı
Savaşta malül olan askerler şaşırdı
Arkasında uzak vatan bıraktı.*

*Arkadan meleyen kuzu koyun oldu
Sahipsiz kalan ev-bark, davar oldu
Evlatsız ve yetim kalan ata yurt oldu
Ulaşılmaz bir yer Ahıska oldu.*

*Bir daha dönülmez oldu o yollar
Vatandan koparıp meçhule gider
Sürgün üstüne hep sürgün gördüler
Hasretin çok yaktı, güzel Ahıskam.*

(Ardahan- Temmuz, 2013)

Kaynakça:

Bizim Ahıska, Üç Aylık Kültür dergisi, Sayı: 22, Bahar 2011, S. 56, Haberler bölümü.

BUNTÜRK, Seyfeddin, *Rus-Türk Mücadelesinde Ahıska Türkleri*, 1. Baskı, Berikan Yay., Ankara, 2007.

www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/pdf/29.07.2013

KÜTÜKÇÜ, M. Akif, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş sorunu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü dergisi

PIRİYEV, Allahverdi, Sevil Piriyeva, *Ata Yurdum -Ahıska*, Bakü, Mütercim yay., 2001.

ZEYREK, Yunus, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*, Ankara 2001.